

The logo for 'matura ustna .pl' is positioned in the top center. 'matura' is in blue, 'ustna' is in red, and '.pl' is in white inside a red speech bubble. The background is a wooden desk with a green folder, a white mouse, a yellow ruler, a yellow pen, a black pen, and a tablet.

matura
ustna .pl

teksty JEZYKOWE

skuteczna analiza i przygotowanie odpowiedzi,
która zdaje egzamin

Analiza i przygotowanie odpowiedzi do zadań opartych o tekst językowy.

Praktyczny poradnik.

Pamiętaj:

- Interpretacja tekstu językowego to Twoje własne, twórcze odnalezienie w nim jakichś treści. Pamiętaj również, że i tu powinna pojawić się teza, którą za pomocą argumentów udowodnisz.
- Pamiętaj również, by przy interpretacji uwzględnić swoje własne odczucia, wrażenia, spostrzeżenia, emocje.

Poniższe treści nie są gotowcem - mają jedynie pomóc ci w analizie tekstu językowego. Nie znaczy to, że do wszystkich wymienionych poniżej elementów musisz się odnieść, ale im więcej poćwiczysz – tym szybciej i łatwiej będzie ci odczytać/zinterpretować ten tekst kultury.

Możesz takiej analizie dokonać w sposób znany ci już z rozprawek i innych wypowiedzi ustnych, czyli trójdzielność: wstęp, rozwinięcie, zakończenie.

Zawartość poradnika:

Dział I

Zestaw zagadnień maturalnych z nauki o języku i teorii literatury.

Dział II

Funkcje języka.

Dział III

Styl i jego odmiany.

Zestaw zagadnień maturalnych z nauki o języku i teorii literatury.

1. Pochodzenie języka polskiego:

Język polski należy do grupy języków **słowiańskich**. Są to języki pokrewne, gdyż pochodzą od wspólnego przodka – języka prastłowiańskiego, którym posługiwali się wszyscy Słowianie. W połowie pierwszego tysiąclecia naszej ery stosunki historyczne panujące w wczesnej Europie (wędrowki ludów, upadek cesarstwa rzymskiego) przyczyniły się do rozpadu wspólnoty Słowian na trzy wielkie grupy:

- zachodniosłowiańską
- wschodniosłowiańską
- południowosłowiańską

W obrębie tych grup wykształciły się istniejące dzisiaj języki słowiańskie.

Do grupy **zachodniosłowiańskiej** należą języki słowiańskie:

- polski
- czeski
- słowacki
- górnołużycki
- dolnołużycki

Do grupy **wschodniosłowiańskiej** należą języki:

- rosyjski
- ukraiński
- białoruski

Do grupy **południowosłowiańskiej** należą języki:

- serbskochorwacki
- bułgarski
- słoweński
- macedoński

2. Kształtowanie się polskiego języka literackiego.

Język literacki to język warstw wykształconych utrwalony w literaturze. Podstawą języków literackich różnych narodów są dialekty dzielnic, które były głównym ośrodkiem politycznym i kulturalnym kraju w okresie kształtowania się tych języków. Na pytanie, która dzielnica Polski była kolebką języka literackiego, nie jest łatwo, gdyż siedzibą władzy państwowej i głównym ośrodkiem kultury była Wielkopolska a później od połowy XI wieku małopolski Kraków. Dlatego pochodzenie polskiego języka literackiego jest dyskusyjne, niektórzy historycy języka opowiadają się za rodowodem wielkopolski, inni za małopolski. Z badań językoznawców wynika, że w języku literackim występuje wiele cech słownikowych, fonetycznych i gramatycznych dialektu wielkopolskiego i małopolskiego, a także w mniejszym stopniu mazowieckiego, gdyż późną stolicą kraju została Warszawa.

3. Co to są neologizmy ? Rodzaje neologizmów.

Neologizmy są to wyrazy nowe pojawiające się w słownictwie potocznym, specjalistycznym, artystycznym, przyczyną ich powstania jest konieczność nazwania nowych lub zmienionych zjawisk realnych, usuwanie lub spolszczanie zapożyczeń.

Wyróżnia się neologizmy:

- **słotwórcze** – nowe wyrazy utworzone od wyrazów już istniejących za pomocą odpowiednich formantów
- **frazologiczne** – nowe związki frazeologiczne. np. śmierć techniczna (bardzo zły stan techniczny czegoś), pułapka kredytowa, pirat drogowy, margines społeczny, bank krwi, progi podatkowe
- **znaczeniowe** – wyrazy powstałe przez nadanie nowego znaczenia wyrazom już istniejącym, np. złoto (złoty medal), myszka, komórka, zamek, korek
- **stylistyczne** (artystyczne) – wyrazy utworzone przez pisarza lub poetę. Mają one charakter jednorazowy, tzn. nie występują nigdzie indziej poza tym tekstem, w którym zostały użyte. Jako elementy języka artystycznego nie mogą być oceniane według tych reguł, co pozostałe. Np. „dusiołek”, „wymroczyć”, „zmorowanie”, „rozniceściwił”.
- **zapożyczenia** – wyrazy zapożyczone w całości lub części z innego języka. np. SMS, komputer
- **internacjonalizm** – wyraz posiadający podobną formę i brzmienie w wielu językach oraz wyrażający tę samą lub zbliżoną treść
- **obiegowe (potoczne)** - z biegiem czasu neologizmy potoczne upowszechniają się w życiu i są zaliczane do słownictwa potocznego np. wyraz minispódniczka, wieżowiec, złomowisko.
- **Prasowe** - pojawiają się w artykułach prasowych i dotyczą najczęściej życia społecznego lub politycznego np. solidarnościowiec.
- **Przemysłowe** – np. kieszonkowiec (nazwa książki kieszonkowej), podgarle dziecięce (nazwa śliniaczka)
- **dziecięce**

4. Analiza słotwórcza wyrazów:

Wyrazy są podzielne słotwórczo i można w nich wyróżnić dwie części składowe: pierwsza, z którą łączy się zasadnicze znaczenie, zwana jest **tematem słotwórczym** (albo podstawą słotwórczą) i druga, która tworzy wyraz podzielny i jest dodana do tematu słotwórczego, to są **formanty**. Formanty dzieli się na **przedrostki**, które dodajemy przed tematem, i na **przyrostki**, które dodajemy po temacie.

Przykłady:

- Wyraz „przedszkole” „przed” – przedrostek, „szkol” – temat słotwórczy – „e” – końcówka fleksyjna
- Wyraz „podomka” „po” – przedrostek, „dom” – temat słotwórczy, „ka” – przyrostek
- Wyraz „jabłoneczka” „jabłoń” – temat słotwórczy, „eczka” – przyrostek.

